

Обрядова творчість українського народу: словесна та музична традиції

*Сидоренко Наталія Іванівна¹, Борисенко Наталія Михайлівна²,
Гриценко Ірина Валентинівна³*

Опубліковано	Секція	УДК
30.03.2025	Освіта/Педагогіка	398.3

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15109748>

Анотація. Стаття присвячена аналізу словесних і музичних традицій української обрядової творчості в контексті календарної обрядовості. Мета статті – систематизувати словесну та музичну обрядову творчість в контексті традиції відзначання сезонних, родинних та громадських життєвих подій. У ході наукового дослідження використовувалися загальнонаукові методи пізнання, зокрема аналіз, синтез, історико-порівняльний і структурно-семантичний методи. Результати дослідження показують, що українська народна календарна словесність є важливим засобом передачі традиційних світоглядних уявлень, пов'язаних із природним циклом і суспільною організацією громади. Найповніше збережені жанри зимового та весняного календарного циклу, зокрема колядки, щедрівки, веснянки та гаївки, які мають чіткі ритуальні функції. Колядки виконувалися в період зимових свят і містили величальні формули, побажання добробуту, здоров'я й урожаю. Їхній виконання супроводжувалося ритуальними діями та обрядовими обходами осель. Веснянки й гаївки пов'язані з оновленням природи, плодючістю та ритуальним закликанням весни. Літня календарна обрядовість поєднує дохристиянські й християнські елементи, що відобразилося у пісенних жанрах Зелених свят, Купальської ночі та Петрового посту. Купальські пісні містять магичні формули, що пов'язані з ворожінням, пошуком чар-зілля та очищенням через взаємодію з природними стихіями (водою, вогнем, рослинами). Осіння обрядовість, хоч і менш розвинена, все ж включає важливі жанри, зокрема обжинкові та весільні пісні. Останні відіграють ключову роль у благословенні молодят, побажаннях добробуту та створенні сакрального простору весільного обряду. Окремий пласт дослідження становить родинна обрядовість, що супроводжує народження, весілля й поховання. У цих обрядах застосовуються специфічні ритуальні формули, які виконують магичну, охоронну та благословенну функції. Важливу роль відіграють вербальні заборони та настанови, що сприяють формуванню традиційного уявлення про долю людини. Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його

¹ кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти, педагогічний факультет, Херсонський державний університет, <https://orcid.org/0000-0003-2050-4938>

² кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра педагогіки та методики дошкільної та початкової освіти, педагогічний факультет, Херсонський державний університет, <https://orcid.org/0000-0001-9403-5009>

³ кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти, педагогічний факультет, Херсонський державний університет, <https://orcid.org/0000-0003-2653-6113>

результатів для збереження й популяризації українських фольклорних традицій, а також у подальших етнографічних та культурологічних дослідженнях.

Ключові слова: календарна обрядовість, фольклор, ритуальні пісні, народна творчість, традиції.

Ritual creativity of the ukrainian people: verbal and musical traditions

Annotation. The article analyzes the verbal and musical traditions of Ukrainian ritual creativity within the context of calendar rites. The aim is to systematize these traditions in relation to seasonal celebrations, as well as family and communal life. The study employs general scientific methods of cognition, including analysis, synthesis, historical-comparative, and structural-semantic methods. The findings indicate that Ukrainian folk calendar verbal art serves as an important means of transmitting traditional worldviews associated with the natural cycle and social organization of the community. The most well-preserved genres belong to the winter and spring calendar cycles, particularly kolyadky, shchedrivky, vesnianky, and haivky, which hold distinct ritual functions. Kolyadky were performed during the winter holidays and featured laudatory formulas, wishes for prosperity, health, and a bountiful harvest. Their performance was accompanied by ritual actions and ceremonial visits to households. Vesnianky and haivky were linked to nature's renewal, fertility, and the ritual calling of spring. Summer calendar rituals combine pre-Christian and Christian elements, which are reflected in the song traditions of the Green Holidays, Kupala Night, and the Peter's Fast. Kupala songs contain magical formulas associated with divination, the search for enchanted herbs, and purification through interaction with natural elements such as water, fire, and plants. Although autumn rituals are less developed, they still include significant genres, particularly harvest and wedding songs. The latter play a key role in blessing newlyweds, wishing them prosperity, and creating the sacred space of the wedding ceremony. A separate aspect of the study focuses on family rituals, which accompany birth, marriage, and funeral rites. These rituals involve specific verbal formulas that serve magical, protective, and blessing functions. Verbal prohibitions and instructions also play an essential role, reinforcing traditional perceptions of human fate. The practical significance of this study lies in its potential use for preserving and promoting Ukrainian folklore traditions, as well as for further ethnographic and cultural research.

Keywords: calendar rituals, folklore, ritual songs, folk creativity, traditions.

Вступ

Постановка проблеми. Українська народна творчість є унікальним культурним феноменом, у якому органічно поєднуються давні дохристиянські уявлення та християнські вірування, формуючи багатозарову обрядову традицію, що визначає духовне життя українців і до сьогодні. Особливістю календарно-обрядової культури українців є її стійкість і незмінна актуальність, особливо в зимовий період та під час великих і родинних свят. Давні обрядові пісні – колядки, щедрівки, веснянки, гаївки та риндзівки – стали важливими компонентами сучасних святкувань, де поряд із ритуально-магічними функціями зберігається глибокий символізм, пов'язаний із культом природи, предків, аграрною магією та циклічністю часу. Саме завдяки цим словесним традиціям, що зберігаються в родинних і громадських обрядах, український фольклор залишається невід'ємною частиною національної свідомості, поєднуючи дохристиянські уявлення з сучасними духовними й культурними цінностями суспільства.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Питання обрядової творчості українського народу, зокрема її словесних та музичних традицій, є достатньо дослідженим у вітчизняній науковій літературі. Багато дослідників розглядають цю

тему з різних перспектив: історико-етнографічної, фольклористичної, мовознавчої та культурологічної. Вагомий внесок у вивчення сімейної обрядовості зробила В. Борисенко [1], яка аналізує традиції ХХ – початку ХХІ століття, показуючи їхню трансформацію в умовах сучасності. Її дослідження дозволяє простежити еволюцію родинних обрядів та їхнє значення в житті українців. В. Гончарук [2] зосереджується на використанні досліджень Хр. Ящуржинського у викладанні народознавчих дисциплін, що вказує на зв'язок наукових студій із практичним застосуванням у освітній сфері. А. Іваницький [3] аналізує музичний фольклор Середньої Наддніпряни, приділяючи особливу увагу його жанровій різноманітності та ритуальному значенню. Дослідження є важливим для розуміння того, як музика супроводжує календарні та сімейні обряди. У цьому контексті робота Л. Семенюк [8] про купальську обрядовість Шацького Поозер'я на основі польових досліджень останніх десятиліть дає змогу глибше зрозуміти регіональні особливості народних традицій. Фольклористичний аспект обрядової творчості розкриває Г. Коваль [4], яка аналізує роль повтору у фольклорному тексті як засобу створення тотожності. Це дослідження доповнює працю О. Петрович, І. Завальнюк та В. Богатка [10], які вивчають семантику та структуру вокативів у народних піснях, що є ключовим елементом обрядових пісень. Системний підхід до класифікації календарно-обрядової поезії застосовує С. Пилипчук [7], зокрема аналізуючи рецепцію весняної обрядовості у працях Івана Франка. Дослідження історіографії та сучасного стану вивчення родинної обрядовості представлено в роботі А. Ткача [9], який намагається узагальнити різні підходи до розгляду цієї теми.

Попри значну кількість літератури з цієї теми, відчувається нестача систематизованого матеріалу, що узагальнює взаємозв'язок словесних та музичних традицій в обрядовості українців. Тому в цьому дослідженні було використано різні методи наукового пізнання для аналізу, класифікації та систематизації інформації у світлі обраної теми.

Мета статті – систематизувати словесну та музичну обрядову творчість в контексті традиції відзначання сезонних, родинних та громадським життям.

Результати

Виклад основного матеріалу. Українська народна творчість тісно пов'язана з сезонними обрядовими циклами, що формували світогляд, традиції й суспільну організацію громад. Обрядові пісні, прислів'я, замовляння, колядки та щедрівки відображають сакральне значення природи, культ предків, циклічність часу й зв'язок людини з довкіллям. Обрядові пісенні жанри змінювалися відповідно до річного кола й мали чітке функціональне призначення. Розглянемо особливості словесних традицій у кожному з календарних сезонів.

Зимовий період вирізняється особливо активними музичними і словесними традиціями, більшість з яких збереглися по сьогоднішній день. Найважливіше музичне вітання – коляда, яка виконується на Святвечір та Різдво. Щедрівки подібні до колядок, але виконувалися напередодні Нового року, а їхній зміст мав жартівливіший і більш побутовий характер.

1. Основною функцією цих пісень було величання господаря, побажання добробуту, здоров'я, врожайності та сімейного благополуччя. Вони мали не лише розважальний, а й магічний зміст, адже слово вважалося дієвим засобом, що міг впливати на реальність. Колядки виконувалися напередодні Різдва, на Святвечір, або ж у перший день Різдва (7 січня). Це були величальні пісні, які супроводжувалися обходами домівок. Виконавцями виступали як малі діти, так і дорослі парубоцькі громади. У деяких регіонах існували спеціальні гурти колядників, до яких входили "береза" (керівник гурту), "звіздар" (той, хто ніс зірку), "міхоноша" (той, хто збирав дарунки) та інші учасники. Вони співали госпо "Ой

добрий вечір, пане господарю” – одна з найвідоміших колядок, у якій оспівується прихід колядників до двору господаря, побажання йому достатку та процвітання.

2. “Ой ясна, красна на небі зоря” – колядка, в якій використовується мотив світла, що символізує народження Ісуса Христа.
3. “Коли не було з нащада світа” – містить біблійні мотиви про створення світу та роль Спасителя.
4. “Що у пана Василя хороша жона” – величальна пісня, присвячена родинному затишку та взаємопідтримці в сім’ї.
5. Щедрівки, в свою чергу, виконувалися в переддень Нового року (13 січня – свято Маланки) або на саме свято Василя (14 січня). Їх основний посил - звеличувати господарів, однак інколи щедрівки жартівливо висміювали вади, але завжди завершувалися доброзичливими побажаннями. Серед найпоширеніших щедрівок можна виділити:
6. Рефрен “Щедрий вечір, добрий вечір, добрим людям на цей вечір” може здатися простим повтором, використаним лише для ритмічності та мелодійності щедрівки. Проте такий погляд є помилковим. Насправді саме в цих словах закладена глибока магічна сила. Це не просто побажання, а своєрідне звернення-заклик до щедрого божества, яке в цей особливий момент має проявити свою доброту та щедрість до людини, для якої співають щедрівники.
7. “Щедрик, щедрик, щедрівочка” – одна з найвідоміших українських щедрівок, яка отримала світову популярність завдяки музичній обробці Миколи Леонтовича. У пісні звучать мотиви пробудження природи, символіка щедрості та достатку. дарям, господиням, дівчатам і парубкам окремі колядки, залежно від їхнього статусу та віку. До найпоширеніших колядок належали:

Щедрувальники, як і колядники, ходили від хати до хати, отримуючи за свої співи дари – пироги, ковбасу, горіхи, цукерки, іноді гроші. Участь у щедруванні часто брали підлітки та молодь, адже вважалося, що їхні побажання мають особливу силу [6, с.30.].

Під час виконання щедрівки відбувається своєрідний ритуал заклинання, де слово набуває сакрального значення. Господар, його родина, господарство — усе перебуває під особливим захистом і благословенням, а щедрий Бог у цю ніч невидимо сходить з небес, спостерігає за сім’єю, нивами, коморами, худобою, слухає пісні й молитви. Вважається, що саме завдяки цим щедрим побажанням він дарує господарям добрий урожай, приріст худоби, достаток і благополуччя на весь наступний рік.

Весняний цикл календарних обрядів має глибоко вкорінену традицію словесної і музичної обрядовості. Ці пісні та заговори не лише відображали світоглядні уявлення давніх українців, а й виконували магічну функцію, закликаючи тепло, врожайність і добробут. Прикладами таких пісень є: «Ой весна, весна, днем красна», «А вже весна, вже красна», «Благослови, мати, весну закликати». Часто в текстах веснянок з’являлися образи птахів (жайворонка, ластівки, зозулі), що вважалися провісниками весни [5].

Веснянки, як особливий жанр календарно-обрядової поезії, мають чітку драматургічну структуру, яка визначається діалогічною формою. Іван Франко зазначав, що ця форма поєднує хоровий спів і елементи розмови між окремими персонажами або групами. Такі пісні нерідко нагадують театралізовані вистави, у яких взаємодія між учасниками розгортається через питання та відповіді, а також символічні звернення:

– Де ти, весно, бувала?

– У далеких краях, сніги розтопляла, Сонечку шлях відкривала! [10].

Окрім величальних мотивів, у веснянках значну роль відіграють любовні теми, що є своєрідним переходом до ліричних пісень. У таких творах закохані дівчата та хлопці звертаються один до одного, використовуючи ритуальні формули, метафори та народні символи, що відображають пробудження не лише природи, а й почуттів. Так, у піснях на

кшталт «Ой весно, весно, де ж ти так довго була?» відчувається поєднання аграрної магії та особистої лірики [7, с.184].

Музичний аспект колядок і щедрівок становить важливу складову їхнього функціонування, адже саме через музичну форму здійснюється магичний, комунікативний та емоційний вплив на слухача. Мелодика традиційних зимових пісень здебільшого ґрунтується на ладу натурального мажору або міксолідійського ладу, що зумовлює їхній світлий, урочистий характер. Для колядок характерна широка інтонаційна амплітуда, поступовий розвиток мелодії, яка часто має висхідний напрямок — це надає їм ритуальної піднесеності. Щедрівки, навпаки, часто мають більш рухливу, дрібноритмічну мелодику, що відповідає їхньому жартівливому й побутовому характеру.

У виконавській практиці широко застосовується елемент багатоголосся. Традиційне українське народне багатоголосся має гетерофонічний або поліфонічний характер: основну мелодію веде один голос або група, тоді як інші голоси імпровізують або гармонізують у паралельних інтервалах (здебільшого в терціях чи квінтах). У західноукраїнських регіонах (зокрема на Гуцульщині чи Буковині) часто зустрічаються приклади ансамблевого співу з поліфонічними перегуками, що створюють багатозвучність звучання.

На Благовіщення виконувалися обрядові пісні, що зверталися до землі та Сонця, а дівчата вперше виводили весняний танок – «Кривий танець», що зберігав хороводний ритм і вважався ритуальним дійством на честь оновлення природи. Сюди ж відносяться веснянки «Просо», «Воротар», «Шум», «Перелети, соколоньку» [6, с.30.]. Відтоді веснянки співали аж до свята Юрія, коли завершувався весняний цикл [5].

Особливо багатою на пісенну обрядовість була великодня традиція. Великодня риндзівка – величальна пісня, яку співали молоді хлопці або дівчата, обходячи господи із привітаннями. Ці пісні містили побажання здоров'я, багатства та родинного благополуччя, нагадуючи за структурою різдвяні колядки: «Риндзю, риндзю, господарю, давай яйце красне» [5]. Також на Великдень виконували гаївки або гагілки – хороводні пісні, що супроводжувалися ігровими елементами. Вони мали закливальну силу та використовувалися для передбачення долі. Серед найвідоміших гаївок – «Вербовая дощечка», «Кострубонько», «Сіяти просо», «Ой на горі жито». Виконувалися вони передусім дівчатами, які через танок і пісню відтворювали мотиви весняного оновлення, шлюбної символіки та заклинань на майбутнє заміжжя [5].

Другою хвилею весняної обрядовості була святкова пісенність Юр'євого дня. Саме цього дня звучали веснянки із мотивами плодючості та захисту врожаю: «Святий Юрію, землю одомкни», «Юрій, Юрій, благослови землю». Пісні цього періоду також включали мотиви поклоніння росі як джерелу родючості та здоров'я [5].

Літній цикл обрядовості відзначається складною взаємодією давніх дохристиянських вірувань, грецько-римських традицій та християнських нашарувань. Основними літніми святами є Зелені Свята, Русальний тиждень, Івана Купала, Петрів день, Спас та обжинки, кожне з яких має виразний пісенний та словесний компонент.

Зелені Свята пов'язані з ушануванням предків, прикрашанням житла клечанням і магичним шануванням рослинності. Виконувалися пісні-примовки, у яких закликали духів природи та родючість:

- «Ой зав'ю вінки та на всі святки»,
- «Там у лісі, там у гаї дівки гуляли».

До цієї категорії відносяться і русальні пісні «Сиділа русалка на білій березі», «Ой біжить, біжить мила дівчинка», «Да летіла стріла та уздовж села», «Прилетіла зозуленька» [6, с.30]. Русальний тиждень вважався періодом активності русалок, що, за віруваннями, могли шкодити людям та врожаю.

Найбільш відомі весняні традиції, що збереглися до сьогодні, пов'язані із літнім сонцестоянням - святом Івана Купала. В це свято Виконувалися пісні, у яких згадували магічні властивості води, вогню та цілющих трав:

- «Ой на Івана, ой на Купала, красна дівка вінок плела»,
- «Перепливу річку, знайду чар-зілля».

Словесні традиції включали загадки, ворожіння на майбутнє та заклинання на кохання.

У текстах зустрічаються заклики до обов'язкової присутності, що підкреслює спільний ритуальний характер дійства. Наприклад, у пісні, записаній у селі Кропивники, звучить застереження для тих, хто не з'явиться на свято: їх може спіткати нещастя, що відображає уявлення про сакральну силу Купальської ночі:

- "Хто не прийде на Купала,
Того спіткає біда чимала!" [3,4].

Окремий пласт купальської поезії пов'язаний із міфологічними уявленнями про саму постать Купала, його зимування та літній період. У народних текстах Купало постає як живий дух, що в холодну пору року ховається в лісі, а влітку пробуджується разом із рослинністю. Ця символіка яскраво простежується в пісні з села Самійличі:

- "Купайло, Купайло, Де ти зимувало?
- Зимувало в лісі, Ночувало в стрісі; Зимувало в пір'ечку, Літувало в зілечку.

Такі образи відображають давні вірування у зв'язок природних циклів із магією літнього сонцестояння та силою ритуальних пісень [8].

Купальські пісні, навпаки, характеризуються розвиненою мелодикою з більшою амплітудою, рухливими мелізматичними прикрасами та яскраво вираженою діатонічною основою. Купальські наспіви часто мають строфічну будову, з чітким поділом на куплети та рефрени, які виконуються у формі антифонного співу (перемінного співу груп). Це підсилює ритуальну взаємодію між учасниками дійства — дівочими та парубочими гуртами, що особливо помітно у сценах пускання вінків, перестрибування через вогонь та інсценізаційних формах (наприклад, купальських діалогів).

У літніх календарних обрядах, особливо під час Купальських свят чи Юр'євого дня, «коза» з'являється в пісенних ігрових дійствах, де її стрибки, рухи та супровідні словесні формули виконують заклинальну функцію. Ритмічні підскоки, тупання та символічні діалоги супроводжуються відповідними піснями, що мають звертання до господаря чи громади з побажаннями багатого врожаю:

- Ой Козо, Козо, Козо-небого,
Поскачи, Козо, трохи-немного. (2)
Скачи, Козуню, по яворові,
Дай, Боже, здоров'я господареві!

Такі пісні, подібні до зимових, містять ритуальні формули, які мали магічний вплив на майбутній урожай. Як і в зимовій обрядовості, коза в літніх обрядах також може бути персонажем жартівливих вистав, де учасники, взаємодіючи з нею, імітують її падіння та воскресіння – символічний акт циклічного оновлення природи [2, с.151]. У пісенних сценах із «Козою» музична складова включає елементи ігрового мелодичного мотиву з ритмічно акцентованими фразами, що поєднуються з руховими жестами (тупання, стрибки), створюючи синкретичну форму вербально-музично-хореографічного дійства. Темп часто жвавий, а ритмічна формула близька до маршу або танцю, що підсилює театралізований і заклинальний характер обряду.

Жнива (Спас, Маковія, обжинки) супроводжувалися величальними піснями на честь хліборобів та врожаю. Однією з основних тем жнивварських пісень було возвеличення врожаю:

- «Ой сійся, родися, жито-пшениця»,

– «Хазяїне, хазяїне, ми жито нажали».

На Спаса святкували завершення жнив, освячували плоди, а словесні традиції включали замовляння на добрий урожай і благословення [5].

Осінній цикл календарних обрядів менш насичений пісненими й словесними традиціями, ніж весняний і літній, однак він має виразну спрямованість на церковні свята, поминальні обряди та підготовку до весільного періоду. Основним мотивом осінньої обрядовості є підбиття підсумків хліборобського року, пошанування покровителів урожаю та роду, а також перехід до холодного сезону, що символізує кінець активного господарського періоду. Восени особливу роль відіграють поминальні обряди, що супроводжуються спеціальними ритуальними текстами й молитвами. У пісенній традиції поминання виражалося в журливих піснях, які нагадували "голосіння" та містили звернення до предків із проханням про захист роду.

Осінь традиційно була сезоном весіль, що пояснюється завершенням сільськогосподарських робіт і можливістю влаштувати святкування. У цей час активно виконувалися весільні пісні, серед яких особливе місце займали "корильні" (супроводжували оглядини нареченої), "лавочні" (що звучали під час сватання) та "вінкові" (якими проводжали молодят до шлюбу) [5]. Мелодика весільних пісень тісно пов'язана з їхнім жанровим призначенням. Так, «корильні» пісні зазвичай мають стриману, протяжну мелодику на основі мінорних або мішаних ладів (наприклад, дорійського), з характерною плачевною інтонаційністю, що підкреслює драматичний момент прощання з батьківською родиною. Ці пісні можуть містити невеликі мелізми, що імітують зітхання чи плач, наближуючи вокальну інтонацію до розмовної.

Важливими для українців були і залишаються родинні обряди. Зокрема, пов'язані з народженням, весіллям, похоронами. Особливості словесних і пісенних традицій у родинній обрядовості українців вирізняються глибокою семантикою та чітким функціональним призначенням. Важливу роль у цій традиції відігравали саме словесні заборони та настанови, адресовані породіллі, так і її оточенню [9].

Значна частина народних пісень та примовок, що звучали під час родинних обрядів, була присвячена побажанням щасливої долі та здоров'я новонародженому і його матері. Зокрема, яскравим прикладом є пісня до родин, яка містить символіку меду як засобу контактної магії, спрямованої на забезпечення щасливого й «солодкого» життя дитини та міцності подружніх стосунків її батьків:

На постелі мамусенька, на постелі.

Коло неї чаша меду аж до стелі.

– Ой на тобі, мій миленький, та й напийся,

Тільки мене, молодой, не покинься.

– Не покину, моя мила, не покину.

Візьму тебе на рученьки, як дитину.

Візьму тебе на рученьки, ще й маленьке,

І пригорну до серденька, бо миленькі [1].

Також важливим аспектом словесної традиції є обряд наречення іменем. В українській культурі вважали, що гарно й правильно підібране ім'я має магичну силу, здатну позитивно вплинути на долю дитини. Якщо ж дитина народжувалася поза шлюбом, їй могли навмисно давати негарне ім'я, що було певним вербальним «тавром» та вираженням соціального осуду [9].

Окремо слід зазначити ритуальні назви окремих етапів обряду хрещення («очередини», «продирини»), що супроводжувалися відповідними побажаннями й віншуваннями новонародженого та його родини. Після завершення церемонії хрещення всі присутні гості, які збиралися біля будинку новонародженого, висловлювали свої побажання словесно, даруючи подарунки «чим Бог послав». Подібні традиції

вербального оформлення радості й привітання походять від давніх практик колективної взаємодопомоги та вираження єдності громади [1].

Висновки

Таким чином, календарна обрядова культура українців є складною поліструктурною системою, у якій музичні параметри — ладоінтонаційна організація, форма, багатоголосся, ритм і тембр — виступають не лише естетичними засобами, а й ключовими механізмами реалізації сакрального змісту словесних текстів, забезпечуючи ефективну ритуальну дію. Зимовий цикл, найбільш збережений у сучасній традиції, вирізняється високим рівнем музичної організації. Колядки та щедрівки виконувалися у вигляді ритуального обходу осель, супроводжувалися гомофонним або імпровізаційним багатоголоссям і специфічною мелодикою, що відповідала величальному чи магічному характеру пісні. Словесні формули побажань, укладені в чітко структуровані куплетно-рефренні форми, підсилювалися ладово-ритмічними засобами, що забезпечували ефективну комунікацію з надприродними силами.

Весняна обрядовість акцентувала оновлення природи й життя, у словесно-музичному аспекті репрезентована веснянками й гаївками. Їм притаманна мажорна мелодика, ритмічна чіткість, антифонне виконання та ігрова форма, що сприяли колективному залученню до обряду. Тексти веснянок несуть у собі звернення до природних стихій, символізуючи пробудження землі, родючість і молодість.

Літній цикл відзначається жанровою та стилістичною розмаїтістю, з домінуванням купальської обрядовості, яка синтезує дохристиянські, античні та християнські мотиви. Купальські пісні мають яскраво виражений магічно-ритуальний характер: мажорна або міксолідійська мелодика, розвинена багатоголосна фактура, танцювальний ритм та повторювані рефрени створюють музичний фон для ритуалів очищення, любовної магії та циклічного оновлення. Особливістю є інтеграція вокального, словесного та хореографічного компонентів у єдине дійство.

Осіньна обрядовість, хоч і менш насичена за частотою пісенних жанрів, має глибоко символічне навантаження. Поминальні «голосіння» відзначаються імпровізаційною мелодикою, флексійною структурою й плачевною інтонацією, що підсилює експресивність тексту. Весільні пісні осіннього періоду – «корильні», «лавочні», «вінкові» – демонструють високий рівень жанрової спеціалізації та функціональної організації: їхня музика варіюється від розмовної інтонаційності до урочистого багатоголосого звучання, відповідно до ритуальної сцени.

Окремий пласт становить родинна обрядовість, де словесна та музична сфери також перебувають у нерозривній єдності. Наприклад, обрядові настанови при хрещенні чи весіллі набували ритмізації або мелодичного інтонування, перетворюючись на сакралізовані вокальні формули з чітко закріпленими магіко-прагматичними функціями.

Список використаних джерел

(оформлений у відповідності до Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015, або АРА 7)

1. Борисенко В. Сімейна обрядовість українців ХХ – початку ХХІ століття. Київ: НАН України, ІМФЕ, 2016. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Borysenko_Valentyna/Simeina_obriadovist_ukraintsiv_KhKh_-_pochatku_KhKhI_stolittia.pdf
2. Гончарук В. Використання досліджень зимової обрядовості Хр. Ящуржинського під час уроків і позакласних заходів з українського народознавства. Філологічний часопис, 2018, №1. URL: <https://doi.org/10.31499/2415-8828.1.2018.142939>

3. Іваницький А. Обрядовий музичний фольклор Середньої Наддніпрянщини. URL: <https://nte.etnolog.org.ua/uploads/2015/1/publications/7.pdf>
4. Коваль Г. Повтор у фольклорному тексті: поетика тотожності. URL: <https://nz.lviv.ua/archiv/2015-3/7.pdf>
5. Кубійович В., Кузеля З. (ред.). Енциклопедія українознавства. Мюнхен; Нью-Йорк, 1949-1952. URL: <http://litopys.org.ua/encycl/eui.htm>.
6. Осьмак Н., Бикова Т. та ін. Українська усна народна творчість: навчальний посібник. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. 151 с. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/38587/Ukrainska%20usna%20narodna%20tvorchist.pdf?sequence=1>
7. Пилипчук С. Весняна календарно-обрядова поезія у рецепції Івана Франка. Вісник Львівського університету. Серія філологічна, 2013, №58, 178–187. URL: https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/Pylypchuk_S_Vesnyana_kalendarsno_VLU_2013_58.pdf.
8. Семенюк Л. Купальська обрядовість Шацького Поозер'я (на матеріалі записів останнього десятиліття). URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/2970/3/6707.pdf>
9. Ткач А. Родинна обрядовість українців: стан дослідження. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філософія, культурологія, соціологія, 2017, №13. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/rodinna-obryadovist-ukrayintsiv-stan-doslidzhennya>
10. Petrovych, O., Zavalniuk, I., & Bohatko, V. (2024). Exploring the Semantics and Structure of Vocatives in Ukrainian Folk Songs. *Electronic Journal of Folklore*. Retrieved from https://www.researchgate.net/profile/Olha-Petrovych/publication/386479782_Exploring_the_Semantics_and_Structure_of_Vocative_s_in_Ukrainian_Folk_Songs/links/676189262d60b863e276bb92/Exploring-the-Semantics-and-Structure-of-Vocatives-in-Ukrainian-Folk-Songs.pdf